

О. В. ТОЛСТОП'ЯТОВА (старш. викл.)
Донецький національний університет

ДІАГНОСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНОСТІ УПРАВЛІНСЬКО-КОМУНІКАТИВНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Стаття присвячена вивченню рівнів сформованості управлінсько-комунікативних якостей майбутніх викладачів природничих дисциплін. Виділено наступні структурні компоненти управлінсько-комунікативних якостей майбутніх викладачів: мотиваційний, когнітивний, поведінковий.

Ключові слова: *управлінсько-комунікативні якості, майбутні викладачі природничих дисциплін, рівні сформованості, структурні компоненти.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими та практичними завданнями. Аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновок про те, що в педагогічній науці традиційно дослідники зосереджують увагу на формуванні комунікативної культури майбутнього педагога і таких її компонентів як комунікативні уміння та навички [1; 2; 3; 4]; питання ж виховання якостей, що відображають суттєву сторону комунікативної структури особистості, залишаються все ще мало вивченими [5; 6]; за наявності досліджень щодо визначення якостей, необхідних педагогу для здійснення взаємодії з вихованцями на суб'єкт-суб'єктних засадах та деяких шляхів їх розвитку, методика формування комунікативних якостей не представлена в сучасній вітчизняній педагогічній науці. Крім цього, вивчення особливостей процесу комунікації свідчить про те, що педагогічне спілкування – це діяльність, яка має ряд етапів і спрямована на досягнення конкретного результату, до того ж, педагог виступає як управлінець цього процесу. Взаємозв'язок комунікативної та управлінської функцій педагогічної взаємодії робить доцільним вивчення проблеми формування управлінсько-комунікативних якостей майбутнього педагога.

Мета статті – проаналізувати рівні сформованості управлінсько-комунікативних якостей майбутніх викладачів природничих дисциплін класичного університету.

Для діагностики управлінсько-комунікативних якостей майбутніх педагогів ми розробили зміст основних показників основоположних компонентів цих якостей, необхідних для педагогічної взаємодії. Для основного етапу констатуючого експерименту було обрано експериментальну групу (ЕГ), загальна кількість студентів у якій склала 150 осіб, та контрольну групу (КГ), до якої також увійшло 150 студентів. У експерименті приймали участь по 4 академічні групи Донецького національного університету спеціальностей «Хімія» та «Біологія».

У сучасній науці “якість” трактується як єдність потреб, що стійко виявляються, і звичайних засобів їх реалізації, що формуються в процесі колективної та індивідуальної діяльності. Якість виступає як єдність свідомості і поведінки в тій або іншій сфері діяльності і розвитку особистості, якість характеризує сталість її поведінки в будь-яких умовах, що змінюються. Спираючись на думку Г.С. Костюка, що кожна особистісна якість містить три структурні компоненти – мотиви, знання, способи дій [7, с. 177], можна виокремити відповідні компоненти, які будуть охарактеризувати кожен з якостей:

- мотиваційний компонент;
- когнітивний компонент;
- поведінковий компонент.

Ми вважаємо, що у першу чергу критеріями сформованості мотиваційного компонента **комунікативних якостей** виступають наявність інтересу до внутрішнього світу іншої людини та інтерес до життя суспільства взагалі, прагнення до розвитку в собі комунікативних якостей.

Рівень сформованості когнітивного компонента комунікативних якостей можна визначити за наступними критеріями: знання з етики та психології спілкування, усвідомлення ролі комунікації у діяльності викладача природничих дисциплін, а також розуміння сутності визначених нами як *провідні* таких комунікативних якостей, як комунікабельність, емпатія,

тактовність.

Такі критерії як позиція в спілкуванні, що може бути активною або пасивною; терпимість до співрозмовника під час бесіди; здатність прийняти іншу точку зору під час диспутів і обговорень, групової роботи є показником сформованості поведінкового компоненту комунікативних якостей майбутніх вчителів природничих дисциплін.

Стосовно **управлінських якостей** майбутніх вчителів природничих дисциплін слід знов зазначити, що менеджмент у сфері освіти (а особливо на рівні «вчитель - учень») суттєво відрізняється від менеджменту на виробництві, відповідно й набір професійно необхідних управлінських якостей буде дещо іншим. Тому сформованість мотиваційного компонента управлінських якостей майбутніх викладачів природничих дисциплін нами визначалася за такими критеріями: тип мотивації до навчання у ВНЗ та отримання професії педагога; домінуюча спрямованість особистості (гуманістична чи егоїстична).

Критеріями сформованості когнітивного компонента управлінських якостей були знання студентами основ психології управління, основ конфліктології; усвідомлення ними понять «відповідальність», «вимогливість», необхідності володіння лідерськими якостями у вчительській професії.

Сформованість поведінкового компонента управлінських якостей визначалася за такими критеріями: *активність у спілкування, партнерська позиція; здатність до самостійного прийняття управлінських рішень та високий рівень відповідальності; вимогливість до себе, вміння попереджати та конструктивно розв'язувати конфліктні ситуації.*

Аналіз рівня сформованості мотиваційного компонента комунікативних та управлінських якостей у першу чергу визначається, на нашу думку, спрямованістю особистості педагога: що є домінуючим мотивом комунікації – інтерес до особистості учня, бажання через управління процесом становлення його особистості сприяти саморозвитку учня, його самоактуалізації, чи бажання вчителя у процесі комунікації задовольнити свої бажання, амбіції, керувати особистістю дитини задля досягнення своїх цілей. З метою вивчення спрямованості особистості майбутніх викладачів природничих дисциплін нами було проведено методичку «Виявлення установок, спрямованих на альтруїзм - егоїзм», яка представляє собою одну зі шкал методички О.Ф. Потьомкиної «Діагностика соціально-психологічних установок особистості в мотиваційно-потрібнісній сфері» [8, с. 201]. Експериментальна та контрольна групи повинні були відповісти на питання опитувальника, які визначали, що є пріоритетом їх мотивації як майбутніх вчителів – «жити для інших людей» чи тверда впевненість, що «у першу чергу людина повинна думати про себе».

Отримані результати дають змогу говорити, що альтруїзм як прояв гуманістичної спрямованості майбутнього вчителя в експериментальній групі як у контрольній лише трішки перебільшує егоїстичну спрямованість.

Згідно аналізу результатів, обидві групи майбутніх вчителів мають гуманістичну спрямованість у мотиваційній сфері, демонструють схильність до альтруїстичної позиції у спілкуванні, що є позитивним фактором становлення їх як спеціалістів у сфері освіти. Однак потрібно зауважити, що для професіоналів, які працюють з дітьми, метою роботи яких є сприяння розвитку особистості останніх на засадах людяності та гуманності, відсоток студентів, у яких переважає гуманістична мотивація спілкування як у першій, так і у другій групі не є принципово високим.

Рівень розвитку когнітивного компоненту комунікативних та управлінських якостей ми визначали за допомогою анкетування досліджуваних. Нами було складено анкету, яка складалася з двох блоків та містила питання для виявлення рівня теоретичних знань студентів стосовно основ психології спілкування у педагогічній сфері та основ управління у рамках освітнього менеджменту.

Якісний аналіз анкети показав, що студенти четвертого курсу обох груп (як експериментальної, так і контрольної) мають досить розпливчате уявлення про сутність та специфіку спілкування у педагогічному процесі; затрудняються відповісти, чим відрізняються мовні здібності вчителя від комунікативних чи навчально-дисциплінарна модель спілкування від особистісно-орієнтованої; не можуть чітко виокремити ті особистісні якості вчителя, які визначають ефективність педагогічного спілкування; при визначенні поняття «педагогічний такт» зі сфери педагогіки переходять у сферу етики; ускладнення викликає й питання, де

потрібно привести приклад емпатійної поведінки вчителя.

Відповідаючи на питання другого блоку (метою якого було вивчення уявлень та знань респондентів про управлінську діяльність, її завдання, специфіку, вимоги до особистості професіонала, а також з'ясування розуміння особливостей професійно-управлінської спрямованості (знання базових професійних цінностей, основні мотиви вибору управлінської діяльності) та встановлення рівня актуалізованості потреби у професійно-управлінському самовизначенні, ставлення респондентів до своїх обмежень і можливостей у цій сфері) «Якою я уявляю свою професійну кар'єру в майбутньому?», студенти обох груп у своїй більшості бачать себе на адміністративній посаді (директор, завуч), однак на питання «Що приваблює мене в управлінському зростанні?» отримано переважно відповіді матеріального характеру. А питання «Що я знаю про роботу керівника освітньої організації?» виявило, що студенти слабо орієнтуються у сутності управлінської функції керівника освітнього закладу та ускладнюються дати чітку характеристику управлінських якостей особистості; конфлікт переважна більшість студентів оцінює лише як перешкоду в діяльності колективу, а не як можливість, подолавши його, піднятися на вищій щабель розвитку колективу. І якщо студенти обох груп погоджуються з необхідністю розвитку комунікативних якостей у вчителя для успішної професійної діяльності у рамках особистісно-орієнтованої суб'єкт-суб'єктної педагогіки, то потреба у розвитку управлінських якостей у майбутніх викладачів природничих дисциплін, як показали результати анкетування, не є достатньо осмисленою та безумовно прийнятою.

Наступна діагностична методика, обрана нами для аналізу рівня розвитку поведінкового компоненту комунікативних та управлінських якостей, дозволить одночасно оцінити комунікативні та організаторські здібності респондентів обох груп.

Методика має назву КОЗ. У абревіатурі методики відбиті її функціональне значення – дослідження комунікативних і організаторських здібностей. Автори даної методики – В.В. Синявський і В.А. Федорошин [8, с. 228]. У основі розробки – відомі проектні методики анкетного типу. Методика «КОЗ» базується на принципі віддзеркалення і оцінки випробовуваним деяких особливостей своєї поведінки в різних ситуаціях. Вибрані ситуації, знайомі випробовуваному по його особистому досвіду. Тому оцінка ситуації і поведінки в її умовах ґрунтується на відтворенні випробовуваним своєї реальної поведінки і реального, пережитого в його досвіді відношення. Виходячи з цього принципу, створений проектний опитувальник, що дозволяє виявити стійкі показники комунікативних і організаторських схильностей. Особливість проектного методу полягає в тому, що випробовуваний як би проектує свої властивості, особливості своєї поведінки в ситуацію, запропоновану консультантом. Можливості прояву комунікативних і організаторських схильностей закладені у відповідних групах питань, сукупність яких представлена в бланку «Лист питань». Спектр питань в ньому настільки широкий, що за результатами відповідей студентів ми маємо можливість виявити якісні особливості їх комунікативних і організаторських схильностей. У програму вивчення комунікативних схильностей введені питання наступного змісту: а) чи проявляє випробовуваний прагнення до спілкування, чи багато у нього друзів; б) чи любить знаходитися в колі друзів або віддає перевагу самоті; у) чи швидко звикає до нових осіб, до нового колективу; г) наскільки швидко реагує на прохання друзів, знайомих; д) чи любить суспільну роботу, чи виступає на зборах; е) чи легко встановлює контакти з незнайомими людьми; ж) чи легко йому даються виступи в аудиторії слухачів. Вивчення організаторських схильностей респондентів включає питання іншого змісту: а) швидкість орієнтації в складних ситуаціях; б) винахідливість, наполегливість, вимогливість; у) схильність до організаторської діяльності; г) самостійність, самокритичність; д) витримка; е) відношення до суспільної роботи, товариськість. При аналізі отриманих результатів, ми відштовхувалися від того, що за задумом авторів методики кожне з питань в якійсь мірі характеризує комунікативні і організаторські схильності студентів.

Вивчення отриманих результатів дає змогу стверджувати, що переважна більшість респондентів обох груп має високий рівень розвитку комунікативних та організаційних схильностей (46% в експериментальній групі та 50% у контрольній), дещо менше студентів має середній рівень (38% та 37% відповідно) та деякий відсоток респондентів (11% та 6% відповідно) мають дуже високий рівень прояву комунікативних та організаторських схильностей.

Як бачимо, домінуюча кількість респондентів обох груп мають середній та високий рівні розвитку комунікативно-організаційних схильностей, що говорить про те, що студенти мають

добрий потенціал для професійного становлення, бо, як ми вже неодноразово зазначали, саме наявність комунікативно-організаційних схильностей (вони не втрачаються в новій обстановці, швидко знаходять друзів, постійно прагнуть розширити круг своїх знайомих, займаються суспільною діяльністю, допомагають близьким, друзям, проявляють ініціативу в спілкуванні, із задоволенням беруть участь в організації суспільних заходів, здатні ухвалити самостійне рішення у важкій ситуації. Все це вони роблять не з примусу, а згідно внутрішнім устремлінням) є одним з вирішальних факторів для успішного оволодіння професією типу «людина - людина», до якої й відноситься професія вчителя.

Аналіз рівня емпатії у майбутніх викладачів ми проводили за допомогою стандартизованої методики І. М. Юсупова «Діагностика рівня емпатії» [8, с. 293]. Студенти експериментальної та контрольної груп відповідали на стандартизовані питання, і отримані ними бали розглядалися нами як показник рівня емпатії респондентів. Далі ми підраховували, яка кількість респондентів з кожної групи отримала дуже низький, низький, середній, високий та дуже високий рівні. Згідно отриманих результатів, переважна кількість респондентів обох груп (відповідно 67 та 72 відсотки) мають середній рівень розвитку емпатії. Позитивним моментом є те, що жоден студент з обох груп, який обрав для себе педагогічну спеціальність, не має дуже низький рівень емпатії, хоча й високий рівень продемонструвало невелика кількість опитуваних (18 та 16 відсотків відповідно). Загалом можна зробити висновок, що хоча більшість студентів експериментальної та контрольної груп мають середній рівень емпатії, це не можна вважати достатнім для професійної самореалізації у рамках гуманістичної, особистісно-орієнтованої педагогіки.

Останньою методикою, яку ми використали для аналізу поведінкового компоненту комунікативних якостей майбутніх викладачів природничих дисциплін була методика діагностики комунікативної установки за В.В. Бойком [8, с. 312], яка дозволяє визначити загальний рівень комунікативної толерантності та рівні толерантності респондентів за окремими показниками:

- неприйняття індивідуальності іншого,
- використання себе як еталона,
- нетерпимість до особистісного дискомфорту партнера по спілкуванню.

Порівнюючи отримані нами результати опитування зі показниками, наведеними у опитувальнику, ми маємо можливість зробити висновок, що переважна більшість респондентів показала нижній рівень норми комунікативної толерантності (експериментальна група – 52%, контрольна група – 48%). Дещо менша кількість респондентів показали норму (26% та 33% відповідно). Верхній рівень норми продемонстрували 11% респондентів експериментальної та 12% контрольної груп.

Також треба зауважити, що 11% респондентів експериментальної групи та 7% контрольної потрапили у категорію «занадто терпимості», що може свідчити про бажання респондентів надати «правильну відповідь».

Для аналізу типу мотивації респондентів ми застосували класичну методику вивчення мотивації навчання у вищому навчальному закладі, запропоновану Т.І. Ільїною [8, с. 220], за якою респонденти повинні були погоджуватися або не погоджуватися з запропонованими твердженнями.

За результатами проведеної методики виходить, що більша частина респондентів свідомо йшли у навчальний заклад отримати професію вчителя. Достатньо великий відсоток студентів з обох груп (38% та 32% відповідно) мотивувався отриманням знань, що також є показником адекватної мотивації навчання у виші. Однак і у експериментальній групі, і у контрольній існує деякий процент опитуваних, домінуючим мотивом вступу до вишу яких є отримання диплому про вищу освіти. Така тенденція, коли документ про отримання будь-якої вищої освіти є елементом престижу або перепусткою для отримання гарної посади (і неважливо, чи профільною є освіта, аби була «корочка»), на жаль, все ще є характерною для нашого суспільства.

Домінуючим мотивом діяльності переважної кількості майбутніх викладачів природничих дисциплін (64% опитуваних експериментальної групи та 61% контрольної) є мотив досягнення успіху, що дає змогу говорити про активність життєвої позиції студентів в цілому та про добре підґрунтя управлінської діяльності у професійній сфері. Однак дана методика дозволила виявити досить серйозну проблему: достатньо високий відсоток студентів керується у своїй діяльності

мотивацією на невдачу. Мотивації на невдачу відноситься до негативної мотивації. При даному типі мотивації активність людини пов'язана з потребою уникнути зриву, осуду, покарання, невдачі. Взагалі в основі цієї мотивації лежить ідея уникнення і ідея негативних очікувань. Починаючи справу, людина вже заздалегідь боїться можливої невдачі, думає про шляхи уникнення цієї гіпотетичної невдачі, а не про способи досягнення успіху.

Останнім з основоположних критеріїв сформованості поведінкового компоненту управлінських якостей майбутніх викладачів природничих дисциплін є вміння конструктивно управляти дитячим колективом, вміння уникати конфліктних ситуацій, а в умовах розгортання конфлікту – вміння привести конфліктуючі сторони до його конструктивного розв'язання. Рівень розвитку даного поведінкового компоненту нами було досліджено за допомогою Методики дослідження стилю поведінки в конфлікті К. Томаса (адаптація Н.В. Гришиної) [8, с. 49]. Дана методика дає нам можливість виявити ті з п'яти основних типів поведінки (один або декілька) особистості в конфліктній ситуації (відхід від конфлікту; поступливість; боротьба; компроміс; співробітництво), на які найбільше або найменше орієнтуються опитувані обох груп.

Респондентам обох груп потрібно було обрати один з варіантів відповіді (якій відповідає певному стилю поведінки) на питання опитувальника і в кінці підсумувати отримані бали по кожному з типів поведінки, щоб виявити домінуючий.

Згідно отриманих результатів, майбутні викладачі природничих дисциплін – респонденти експериментальної та контрольної груп – у конфліктних ситуаціях вибирають переважно дві крайні форми поведінки: або боротьбу (схильність до такого типу реагування за результатами даної методики продемонстрували 34% студентів першої групи та 30% другої), або співробітництво (42% та 38% відповідно). Тобто якщо одна частина опитуваних обирає тип поведінки, за якої у конфлікті максимально враховуються і задовольняються їх власні інтереси і мінімально – інтереси опонента, інша, трохи більша, обирає поведінку, яка забезпечує максимальне задоволення в конфлікті власних інтересів та інтересів опонента. Як позитивний момент потрібно відзначити, що остання частка респондентів у обох групах все ж таки переважає за кількістю.

Отже, за результатами нашого дослідження ми маємо можливість зробити ряд висновків:

- вивчення управлінсько-комунікативних якостей майбутніх викладачів природничих дисциплін доцільно здійснювати за допомогою визначення рівня розвитку показників їх основних;
  - відповідними компонентами, які будуть охарактеризувати кожен з якостей, є мотиваційний компонент; когнітивний компонент; поведінковий компонент;
  - критеріями сформованості мотиваційного компонента комунікативних якостей виступають наявність інтересу до внутрішнього світу іншої людини, прагнення до розвитку в собі комунікативних якостей;
  - критеріями сформованості когнітивного компонента комунікативних якостей є: знання з етики та психології спілкування, усвідомлення ролі комунікації у діяльності викладача природничих дисциплін, а також розуміння сутності таких комунікативних якостей як комунікабельність, емпатія, тактовність;
  - критеріями сформованості поведінкового компоненту комунікативних якостей майбутніх вчителів природничих дисциплін є позиція в спілкуванні (активна чи пасивна); терпимість до співрозмовника під час бесіди; здатність прийняти іншу точку зору;
  - сформованість мотиваційного компонента управлінських якостей майбутніх викладачів природничих дисциплін нами визначалася за такими критеріями: тип мотивації до навчання у ВНЗ та отримання професії педагога; домінуюча спрямованість особистості (гуманістична чи егоїстична);
  - критеріями сформованості когнітивного компонента управлінських якостей були знання студентами основ психології управління, основ конфліктології; усвідомлення ними понять «відповідальність», «вимогливість», необхідності володіння лідерськими якостями у вчительській професії;
  - сформованість поведінкового компонента управлінських якостей визначалася за такими критеріями: активність у спілкуванні, гнучкість поведінки; здатність до самостійного прийняття управлінських рішень та високий рівень відповідальності; вимогливість до себе, вміння попереджати та конструктивно розв'язувати конфліктні ситуації.

Аналіз результатів проведеного констатуючого експерименту дає всі підстави стверджувати, що, не зважаючи на те, що обидві групи (експериментальна та контрольна) майбутніх вчителів мають гуманістичну спрямованість мотиваційної сфери управлінсько-комунікативних якостей, демонструють схильність до альтруїстичної позиції у спілкуванні; переважна більшість респондентів обох груп має високий рівень розвитку комунікативних та організаційних схильностей (46% в експериментальній групі та 50% у контрольній); опитувані обох груп досить добре вміють діагностувати емоційний стан іншої людини; більша частина респондентів свідомо йшли у навчальний заклад отримати професію вчителя (54% та 56%); домінуючим мотивом діяльності переважної кількості майбутніх викладачів природничих дисциплін (64% опитуваних експериментальної групи та 61% контрольної) є мотив досягнення успіху та більша частина опитуваних обирає домінуючим типом поведінки особистості в конфліктній ситуації співробітництво, що говорить про настрій студентів на конструктивну співпрацю у колективі; однак експериментально отримані дані про те, що студенти четвертого курсу обох груп (як експериментальної, так і контрольної) мають досить розпливчате уявлення про сутність та специфіку спілкування у педагогічному процесі, студенти слабо орієнтуються у сутності управлінської функції керівника освітнього закладу та ускладнюються дати чітку характеристику управлінських якостей особистості; переважна кількість респондентів обох груп (відповідно 67 та 72 відсотки) мають середній рівень розвитку емпатії; переважна більшість респондентів показала нижній рівень норми комунікативної толерантності (експериментальна група – 52%, контрольна група – 48%); достатньо високий відсоток студентів керується у своїй діяльності мотивацією на невдачу (36% та 39% відповідно) та має схильність до зовнішнього локуса контролю, а у конфліктно можливих ситуаціях обирає боротьбу за найоптимальнішу лінію поведінки, дають підстави стверджувати, що аналіз стану сформованості критеріальних показників мотиваційного, когнітивного та поведінкового компонентів управлінсько-комунікативних якостей у респондентів обох груп показав, що рівень сформованості управлінсько-комунікативних якостей у опитуваних є лише достатнім, що, не зважаючи на назву самого рівня, не є достатнім для конструктивного виконання на високому рівні своїх професійних обов'язків майбутніми викладачами природничих дисциплін і потребує створення системи педагогічних умов його підвищення та корекції.

Список використаної літератури

1. Зязюн И. А. Педагогическая техника учителя / И. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, И. Ф. Кривонос // Шк. технологии. – 2005. – № 6. – С. 154 – 164.
2. Кан-Калик В. В. Учителю о педагогическом общении : кн. для учителя / В. А. Кан-Калик. – М. : Просвещение, 1987. – 190 с.
3. Педагогічна майстерність : хрестоматія : навч. посіб. / упоряд. : І. А. Зязюн, Н. Г. Базилевич, Т. Г. Дмитренко та ін. ; за ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища шк., 2006. – 606 с.
4. Перлова В. Складові педагогічної майстерності: класифікація професійно-педагогічних умінь / В. Перлова // Інозем. мови в навч. закл. – 2005. – № 6. – С. 87 – 93.
5. Митина Л. М. Личностное и профессиональное развитие человека в новых социально-экономических условиях / Л. М. Митина // Вопр. психологии. – 1997. – № 4. – С. 26 – 38.
6. Леонова Т. Формирование педагогической культуры : новый подход / Т. Леонова // Учитель. – 2006. – № 5. – С. 71 – 73.
7. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості / Г.С. Костюк / Під ред. Л.М. Проколієнко. – К.: Радянська школа, 1989. – 608 с.
8. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии: Учеб. пособие / В. Д. Балин, В. К. Гайда, В. К. Горбачевский и др., Под общей ред. А. А. Крылова, С. А. Маничева. – СПб: Питер, 2000. – 560с.

Е. В. Толстопятова. Диагностика уровней сформированности управленческо-коммуникативных качеств будущих преподавателей естественных дисциплин

Статья посвящена изучению уровней сформированности управленческо-коммуникативных качеств будущих преподавателей естественных дисциплин. Выделены следующие структурные компоненты управленческо-коммуникативных качеств будущих преподавателей: мотивационный, когнитивный, поведенческий. По результатам проведенного

исследования автор приходит к выводу о том, что уровень сформированности управленческо-коммуникативных качеств у опрошенных является лишь достаточным и требует создания системы педагогических условий его повышения и коррекции.

Ключевые слова: управленческо-коммуникативные качества, будущие преподаватели естественных дисциплин, уровни сформированности, структурные компоненты.

O. Tolstopiatova. Diagnostics of Levels of Development of Administrative and Communicative Qualities of Would-Be Teachers of Natural Sciences

The article deals with the analysis of the levels of development of the administrative and communicative qualities of would-be teachers of natural sciences. The following structural components of the administrative and communicative qualities of would-be teachers have been discriminated, namely the motivational, cognitive and actional ones. Based on the results of the research, the author comes to the conclusion that the level of the development of the administrative and communicative qualities of the respondents proves to be only good enough and requires the creation of a system of pedagogical conditions aimed at its rise and correction.

Key words: administrative and communicative qualities, would-be teachers of natural sciences, levels of development, structural components.